

Filmmániások

A bloguniverzum nagymértékben átalakította a nézők filmértési stratégiáit.

Ualaha féltucatnyi szakállas és/vagy szemüveges kritikus nyilatkozott filmekről körülbelül ugyanennyi lapban. A filmek értékelésének könnyűlovasságát a napilapok alkották, volt továbbá néhány heti- és havilap, amely hasonló cikkeket közölt. Az elektronikus környezet aztán gyökeresen átalakította a befogadói közösség kommunikációs közegét, a filmnézési szokásokat és a filmről való beszéd nyelvét. A kiegyensúlyozott érvelést használó publicisztikai szövegek helyét átvették a bámulatosan burjánzó blogok illetve azok a szerzők, akik laikus olvasataikat az ugyancsak hihetetlenül életképes rajongói elméletek szolgálatába állítják. A blogokat a filmértési gyakorlat olyan megnyilvánulásaiként érdemes tekinteni, amelyek a nyilvánosság új tereit hozták létre, és a befogadói magatartás egészen új stratégiáit jelenítik meg. A blogok sokszínűségét jelzi, hogy az internetes oldalak közölnék forgatási beszámolót, előzetest, egyszerű filmismertetőt, filmajánlót, közvetlen nézői benyomásokat összefoglaló naplót, de hagyományosnak mondható filmkritikát és néhány oldalas kisesszét is. A hatalmas bloguniverzum maga is rétegzett, azaz az úgynevezett komoly sajtóhoz közel álló oldalaktól a szubverzív felületekig sokfajta fórumot megtalálhatunk. A blogokon zajló filmértelmező tevékenység nem feltétlenül szakmai indíttatású, nem analitikus megközelítést valósít meg, közvetlen élményeken alapszik, és az impresszionisztikus

filmértés elemeit tartalmazza. Az oldalak többsége jellemzően nem értelmező-elemző helyként azonosítja magát, hanem kifejezetten személyes vélemények közlésére szolgáló felületként – hozzátehetjük ugyanakkor, hogy az internet előtti, klasszikusnak mondható művészetkritika is tartalmazott szubjektivitást. Amíg tehát a hagyományosnak, akadémikusnak mondható beszédmódra és a fősodor sajtójának közleményeire a tárgytól való távolságtartás, a fogalmi megközelítés és a személytelen hang jellemző, addig a blogok nyelvhasználatát a szerzők nyelvi leleményeiben megnyilvánuló személyesség, a képi gazdagság és az újítás határozza meg. Ezek a szövegek ugyanakkor a szerzők hatalmas tájékozottságát feltételezik, a szerzők biztos filmismerettel a hátuk mögött beszélnek mozgóképes alkotásokról. A szólásnak a blogos oldalak áttekinthetetlen gazdagságában megjelenő demokratizálódása kihat a befogadói közösségek jelentésképzési gyakorlatára, elsősorban a fiatalok filmről való gondolkodására, végső soron pedig a kulturális kánon alakulásának folyamataira.

Az alábbiakban azoknak a filmértési eljárásoknak, logikáknak, stratégiáknak és gyakorlatoknak a számbavételét kísérel meg, amelyek a blogokon olvasható mikroelemzések háttérében állnak. Feltételezhetően a szövegekben valamennyi szerző azokat a műértési eljárásokat mozgósítja, amelyeket az

oktatásban, a szakajtóban és egyéb forrásokból sajátított el. Ez még akkor is igaz, ha hozzátesszük: a szerzők számos alkalommal programszerűen határolódnak el az iskolás, szakszerű értelmezési módok használatától, és erősen hangsúlyozzák véleményük elfogult, esetleges és közvetlen élményeken alapuló mivoltát. A blogok lényege éppen ez: számos közvélekedést, féligazságot, közkeletű bölcsességet, közhelyet sodornak magukkal. A blogszövegek bizonyos része ebben az értelemben ellenkulturális jellegű, tehát nem domináns és nem preferált olvasatokból táplálkozik, illetve ezektől igyekszik magát távol tartani – az egyik oldal fejlécében például ennyire olvasható: „Trágárak és politikailag inkompetek vagyunk.”

A bloggerek alapvetően kétfajta indíttatást érvényesítenek a szövegeikben. A „megmondás” a szerző őszinteségét, a vélemény keménységét jelzi, mögötte a nyilatkozó személyiségének fedezete áll – van olyan oldal, amelynek címében a „megmondja a tutit”

kifejezés szerepel, mások a nevüket vagy az álnévüket foglalják a címbe. Az oldalak címadása egyébként külön tanulmányt érdemelne: a *filmbuzi*, a *filmdroid*, a *filmmániás*, a *filmmabáló* vagy a *filmmaddict* a szerzők önmeghatározását rögzíti. A blogok hangütésének leggyakoribb összetevője a „nincs tabu”, a „mindent kimondunk”, a teljes elfogulatlanság (vagy ami ebben az összefüggésben ugyanaz: a programos elfogultság) motívuma. Az észosztás mellett a másik vonulat a magyar írásmódban egyelőre többfajta változatban szereplő „szpojler”, a „szpojlerezés”.

A blogok szerzőinek filmértési stratégiáit jól érzékelhető módon a befogadás és a médium sajátosságai határozzák meg. Míg a mozi vagy a hagyományos televíziós befogadás egyszeri, lineáris és időhöz (műsorrendhez) van kötve, addig a számítógépen keresztül történő befogadás alacsonyabb intenzitású odafordulást feltételez, ami a befo-

PÉNTEK, FEBRUÁR 2 2018

FILMKRITIKA HÍREK TRAILER TV/SOROZAT SZÍNES FILMMŰZEUM JÁTÉK KÖNYV ZENE GALÉRIA

gadás töredezettségét eredményezi. A filmfogyasztásnak ez a módja – valamint az, hogy a filmek szövetébe a befogadók viszonylag könnyen avatkozhatnak bele, például újravágnak kész filmeket – a szövegegről szóló képzetek teljes átalakulását eredményezte. A befogadás körülményeire utaló megjegyzések: „az első gyors megnézés után”, „ha az ember beleteker a filmbe”, „részleteket simán ki lehet hagyni belőle”; rendkívül gyakoriak a befogadói pozíciót elvétő kitételek: „hogyan kellett volna a filmet másként megrendezni”, „mit változtatnák a filmen”. Meg kell jegyeznünk ugyanakkor, hogy a bloggerek nem feltétlenül mozielhagyók, azaz gyakran számolnak be nyilvános vetítés során szerzett élményeiről.

A filmalkotások integritását leginkább az a furcsa filmfajta veszélyezteti, amelyre a blogszerzők a leginkább támaszkodnak – a trailer a filmekről való beszéd központi forrásává vált, a trailer értékelése nagyon gyakran a film egészéről való megnyilatkozás helyébe lép. Ennek visszhangja a blogok gyakori fordulata: „az előzetesekhez viszonyítva a film más élményt adott”, „a trailer alapján nem erre számítottam”. Rendkívül gyakori, hogy az elemzők a trailert egyszerűen ráolvassák a teljes és kész filmre, mintha az előzetes a film kicsinyített változata, kivonata, érvényes helyettesítője lenne. Ebben az értelemben beszélhetünk valamiféle befogadói rigiditásról: az elemzők nem képesek elengedni előzetes várakozásaikat, azokat minduntalan számonkéri a filmen („csalódtam, mert nem erre számítottam”, „a film más volt a várakozásaimhoz képest”). A cikkek gyakori kiindulópontja, hogy a szerzők nem feltétlenül látták a filmeket, az egyik oldal alcíme például így fogalmaz: „Friss hírek, előzetesek, újdonságok a film világról.” Egész oldalak vagy egyes oldalak teljes rovatai szólnak olyan filmekről, amelyeket az alkotók még csak terveznek elkészíteni, esetleg elkezdődött

VOROS SZÖNVEG
KÖSZÖNTŐ   KLASSZIKUS HOLLYWOOD   ÚJ-HOLLYWOOD   EUMOZI   CINECITTA

a forgatásuk, vagy a forgatás után az utómunkákat végzik rajtuk. Valamennyi bemutatót metaszövegek sokasága előz meg: előzetesek, forgatási beszámolók és kiszivárogtatások, werkfilmek, alkotói interjúk. Ezek a készülő filmekről szóló előrejelzések rendkívüli mértékben meghatározzák és ilyen értelemben preformálják a befogadói várakozásokat. Mindezek az információk a nézőt bennfentessé, a bloggert titkok tudójává avatják. Ennek a bevonódásnak a nyelvi kitevője a rendkívül elterjedt *lett* fordulat (a film szép lett, jó lett, gyenge lett); egy példa: „*Star Wars: Az ébredő Erő* filmkritika – Nem ez lett a rajongók új reménye.” A befogadók, illetve az alkotók és a filmek közötti szoros viszonyt jelezheti néhány olyan adatbázis, amelyen a szerzők a sokféle adat mellett megadják a rendező magasságát. A forgatásokról kiszivárgott híreket, a filmek elkészítésével kapcsolatos háttér-információkat a szerzők gyakorta érvényesítik a kész filmekről szóló elemzésében. A szerzők túlértékelik az alkotói megnyilvánulások (interjúk, önértelmezés-foszlányok) szerepét és a filmekről szóló háttér-információkat (alkotói interjúkat, a forgatásokról szóló beszámolókat) beemelik az elemzésbe, sőt, beleolvassák a filmbe: „Minden jelenet fantasztikusan jól össze van vágva. Köszönhető ez annak, hogy a forgatás idején a rendező lakásában vágták a filmet a még precízebb végeredményért.” A forgatási beszámolóktól elkápráztatott és a trailerekkel megtévesztett néző ugyanakkor szintén szükségszerűen csalódást él át: a film gyakorta az előzetesek szürke árnyéka, kevésbé vonzó mása csupán: „A cselekmény túl lassan bontakozott ki, és én úgy éreztem, hogy nem azt kaptam a filmtől, amit az előzetest megnézve vártam.”

A trailer komolyan vétele csupán az egyik megnyil-

vánulása annak a törekvésnek, hogy a filmet az elemzők visszavezessék valami egyszerűbb, átlátható formulára – szinte valamennyi írásban felmondják például a film cselekményét. Ennek háttérében egyrészt az állhat, hogy a szerzők azonosítják a filmet a saját cselekményével, másrészt a cselekményt, illetve cselekmény minőségét a film alapvető jellemvonásaként határozzák meg. A másik cím és a film merev azonosításában jelenik meg: „Illik-e a cím a filmhez”, „A cím alapján mást vártam” – azt feltételezik, hogy a cím egyszerűen megjeleníti a film egészét; mintha bizony a cím minden esetben biztos előrejelzést nyújtana a film jellegéről.

Noha a blogoszféra a megnyilatkozás egyszemélyes jellegének kultuszát építi, a cikkek kiterjedt sablonkészletet használnak. Ha a hasonló klisék elszaporodnak, akkor egy szöveg vagy egy oldal rendkívül manírossá válik. Egy kis sűrítmény a blogszargon készletéből: a rendező „vásznonra (erőteljesebb változat: „gyöngyvásznonra”) álmodja a történetet”, a rendező „előrukkol a filmjével”, a film aztán a díjakat „bezsebeli” vagy „besöpri”, a film „sikeredik” valamilyenre, a rendező „kalauzolja a nézőt”, a film „debütál”, a pályakezdő rendező műve kötelezően „debütfilm” vagy „szárnypróbálgatás”, a rendező „jegyzí a filmet”, a színész valakinek „a bőrébe bújik”, a zenéért „a stáb tagjai felelnek” (az operatőr például „felel a képi világért”), az operatőr és minden alkotó „jól” vagy „rosszul teljesít”, ilyenkor az alkotók „kitesznek magukért”, a néző „csöppen valahova” (keresettebb változat: „a film csöppenti a nézőt valahova”), a film aztán „muzsikál” a pénztáráknál. A cikkekben rendkívül gyakran fordulnak elő a főzéssel kapcsolatos kifejezések: a rendező „fűszerezi a filmet”, ezt-azt „kever a filmbe”, a filmet az alkotók mindenféle megoldással „spékkelik”, a rendező „tálalja a filmet” a közönségnek, amely aztán „elfogyasztja”. •

LISZTES MEGMONDJA A TUTIT

RTÓNÓS FILMEK TOP30   WESTERNFILMEK TOP30   WESTERZENÉK TOP30   DISNEY SONGS TOP30   PODCAST